

ПРИКЛАДНА ЕКОНОМІКА

УДК 338.439:504

JEL Classification Q11, Q17

DOI 10.33111/EE.2021.47.HmyriaV_BogunM

V. Hmyria

*PhD in Economics, Associate
Professor of the Department of
Economics,
Entrepreneurship and Marketing
Cherkassy State Business College*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3070-0158>

В.П. Гмиря

*к.е.н., доцент кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу
Черкаський державний
бізнес коледж*

M. Bogun

*Lecturer at the Department of
Economics, Entrepreneurship and
Marketing
Cherkasy State Business College*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3151-8737>

М.М. Богун

*викладач кафедри економіки, під-
приємництва та маркетингу
Черкаський державний
бізнес-коледж*

РОЛЬ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В ПІДТРИМЦІ ВИРОБНИКІВ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ РЕГІОНУ

АНОТАЦІЯ. Для вирішення проблем глобальної продовольчої і енергетичної безпеки, а також зміни клімату необхідні докорінні перетворення методів ведення сільського господарства і землекористування. Численні переваги в цьому сенсі забезпечують вдосконалення технології сільськогосподарського виробництва і використання ресурсів, що сприяють підвищенню вмісту в ґрунті органічного вуглецю, наприклад, органічне землеробство, агроекологія, ресурсозберігаюче сільське господарство і агролісівництво.

Агробізнес — це локомотив української економіки. Україна історично називають житницею Європи, оскільки тут зосереджено близько 25 % світових чорноземних ґрунтів, відомих високим рівнем родючості. Країна також є найбільшим у світі експортером соняшникової олії і одним з найбільших експортерів зерна.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Органічне виробництво, земля, зерно, сільське господарство, техніка

THE ROLE OF LAND RESOURCES IN SUPPORT OF PRODUCERS OF ORGANIC AGRICULTURAL PRODUCTS OF THE REGION

ANNOTATION. To address global food and energy security, as well as climate change, radical transformations in agricultural and land use practices are needed. Numerous advantages in this sense provide the improvement of agricultural production technology and the use of resources that increase the content of organic carbon in the soil, such as organic farming, agroecology, resource-saving agriculture and agroforestry.

Agribusiness is the locomotive of the Ukrainian economy. Ukraine has historically been called the granary of Europe, as it is home to about 25 % of the world's black soils, known for their high fertility. The country is also the world's largest exporter of sunflower oil and one of the largest exporters of grain.

Intensification of agriculture, an increase in pressure on land resources, uncontrolled use of chemical agents in conditions of low technological culture lead to deterioration in the quality of soils, a decrease in their fertility, and progress of erosion. All this indicates that the issue of economically efficient and environmentally safe use of agricultural land resources, taking into account environmental factors in their economic assessment is relevant both from scientific and practical points of view.

In conditions of excessive anthropogenic load, ecologically clean soils deserve more attention. They are suitable for growing agricultural raw materials and the manufacture of organic food.

Due to its unique natural resource potential, Ukraine has great opportunities for the development of organic farming. This could enable it to become a powerful producer of environmentally friendly products to meet the needs of both domestic and foreign markets. The presence of a sufficient number of fertile land suitable for production, a favorable climate for agriculture are significant prerequisites for the development of the Ukrainian market for environmentally friendly products.

KEY WORDS. Organic production, land, grain, agriculture, machinery

Вступ. З кожним роком населення Землі все більше цінує земельні ресурси, адже вони є невід'ємним засобом задоволення людських потреб. Роль землі стала надзвичайно важливою в економічному розвитку країни та забезпеченні продовольчої безпеки. Зокрема вона стала незамінним засобом діяльності різноманітних галузей народного господарства, таких як промисловість, транспорт, сільськогосподарське господарство.

Постановка завдання. Оцінити існуючий стан земельних ресурсів в Україні, які задіяні в органічному виробництві, визначити основні проблеми та запропонувати шляхи вирішення.

Результати. Зі стабільним розвитком сільськогосподарського виробництва та бажанням мінімізувати витрати на виробництво одиниці продукції досить важливо забезпечувати раціональне використання земельних ресурсів задля зменшення темпів деградації ґрунту.

Варто зазначити, що земля, як засобі виробництва, значно різниться внаслідок місця її знаходження, на таку тенденцію впливає клімат, рельєфу, родючості ґрунту. Саме тому розвиток ефективного землекористування вважається одним із головних чинників розвитку сільськогосподарського виробництва, а також інфраструктури сільської місцевості.

Надмірне використання земельних ресурсів може привести до їх занепаду, основними причинами якого є: хімічна деградація ґрунтів, зневоднення земельного покриву, розвиток ерозійних процесів, приріст засолених площ, збільшення площ для вирощування монокультурних рослин, що виснажує землю, зростання обсягів сміття на полях.

Дані чинники вказують на важливість ефективного використання ґрунтів, а також збереження її від деградації та забруднення шкідливими речовинами.

Впродовж 2012-2019 років загальна площа українських земель становила 603,5 тис. км², проте з кожним роком їх напрямки використання змінювались. Загальна площа сільськогосподарських земель в Україні стабільно знижуються, зокрема у 2019 році показник становив на 2,3 % менше ніж у 2012 році. Внаслідок зменшення частки українських земель, що використовуються для сільськогосподарського виробництва, збільшилась кількість забудованих земель. Така тенденція зумовлена розширенням міст і їх інфраструктури шляхом приєднання сільських місцевостей. У 2012 році загальний обсяг забудованих земель становив всього 4,2 % від загальної площі України, до 2019 року загальна частка даного показника досягла 6,2 %.

Станом на 2019 рік частка земель, відведених на ліси та лісовкриті площі, становила 17,7 %, проте впродовж попередніх років можна було спостерігати негативну динаміку щодо приросту обсягів лісовкритих площ. У 2012-2016 роках % від загальної площі землі становив 17,6 %, у 2017-2018 роках показник зменшився до 15,6 %.

Стабільною залишається частка земель, що знаходяться під водними ресурсами — 4 % (рис. 1).

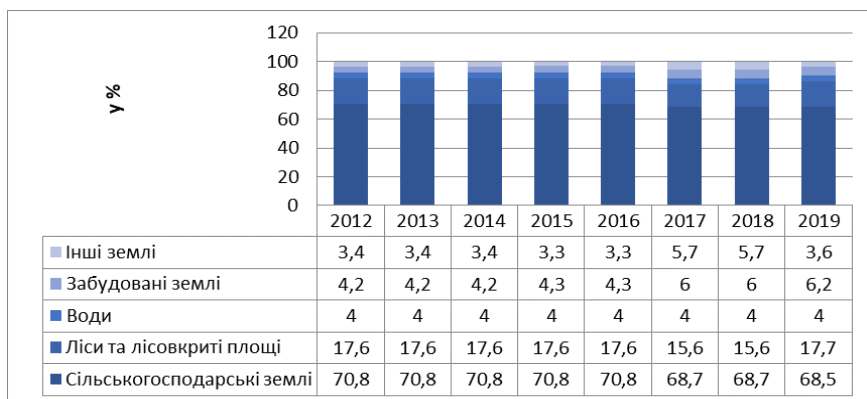

Рис. 1. Земельна площа України впродовж 2012–2019 років

Джерело: розроблено автором на основі [3–4]

Загалом, переважна частина сільськогосподарських земель знаходиться у приватній власності. За даними «Земельного довідника України 2020» даний показник складає близько 31 млн га, у державній власності загальний обсяг земель сільськогосподарського призначення близько 10,4 млн га, під ріллею знаходиться 32,7 млн га. Одними із лідерів по обробці сільськогосподарських земель є Південь (Запорізька та Одеська області), а також Харківський регіон, тобто по 2200 тис. га. Найменшу кількість земель мають мешканці Закарпатського та Чернівецького регіону, лише по 500 тис. га [3].

Більшість громадян, що є власниками землі, віддають її в оренду сільськогосподарським підприємствам. Зокрема, у 2019 році кількість паїв, що була передана в оренду, становила 19989 тис. га тобто 5042240 паїв. Найбільшу кількість паїв, що були передані в оренду у 2019 році, мають Вінницька (437 тис. паїв — 1056 тис. га); Хмельницька (358 тис. паїв, тобто 803 тис. га); Полтавська (305 тис. паїв — 1136 тис. га) та **Черкаська** (301,6 тис. паїв — 764 тис. га) області, найменш популярною здача в оренду сільськогосподарських угідь була в Закарпатській (13559 тис. паїв — 20 тис. га) та Чернівецькій (88602 тис. паїв — 88602 тис. га) (рис. 2).

Варто зазначити, що за результатами Інституту аграрної економіки, найвища вартість оренди одного гектара сільськогосподарської землі державної власності у 2019 році становила 8,4 тис. грн була в Кропивницькій області, найнижча — 0,9 тис. грн на Закарпатті [4].

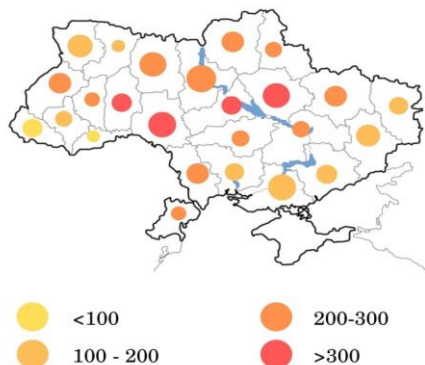

Рис. 2. Земельні ділянки (паї), що передані в оренду у 2019 році

Джерело: розроблено автором на основі [4]

У 2021 році динаміка змінилась, за даними Держгеокадастру найдорожчі земельні угіддя знаходяться на **Черкащині**, а саме рілля коштує 33264 грн за один гектар. Станом на 25 січня 2021 року найвища вартість оренди землі знаходиться у Драбівському районі, а саме 4,56 тис. грн, Звенигородському — 4,52 тис. грн, Золотоніському районі — 4,37 тис. грн [3].

Українські землі вважаються одними із найродючіших земель Європи, зокрема у 2019 році загальна кількість сільськогосподарських угідь України становить 19 % території Європи, ріллі — 27 %, а рівень розораності земель в Україні перевищує 54 % [3].

За даними Держстату, впродовж 2012-2019 років значна кількість земель сільськогосподарського призначення використовувалася для вирощування зернових у зернобобових культур, зокрема у 2013 році, порівняно із попереднім, загальна частка посівних площ на дану сільськогосподарську культуру зросла на 4,93 % і становила 16210 тис. га. До 2015 року земельні площі, на яких вирощувалися зернові культури, знизилась до 14739 тис. га, проте протягом 2017–2019 років спостерігається позитивний приріст на 579 тис. га від 2015 року. Серед найпопулярніших зернових культур у 2019 році залишалися пшениця 6650 тис. га та кукурудза на зерно — 5005 тис. га, найменшими посівними площами були місця для вирощування рису — 11 тис. га та гречки та вики — 6 тис. га.

Впродовж аналізованих років динамічно зростають обсяги земель для вирощування технічних культур, зокрема у 2012 році

даний показник становив 7854 тис. га, що на 16 % менше ніж у 2019 році. Основними сільськогосподарськими культурами серед технічних культур в Україні стабільно залишаються соняшник (у 2019 році частка земель становила 5928 тис. га) та соя — 1609 тис. га., проте відбувається депопуляція такої технічної культури, як льон-довгунець (починаючи від 2000 року посівна площа скоротилася на 22 тис. га та становить усього 1 тис. га в 2019 році).

Знизилась частка земельних ресурсів, що направлена на вирощування картоплі, овочевих і баштанних-продовольчих культур. Зокрема починаючи від 2012 до 2015 року спостерігалась негативна тенденція, впродовж даних років показник знизився від 2023 тис. га до 1823 тис. га. У 2019 році обсяг посівних площ для даного виду продукції складав 1828 тис. га. Варто зазначити, що загальна площа сільськогосподарських угідь, що призначена для вирощування картоплі, була досить високою — 1309 тис. га у 2019 році.

Посівні площі, які направлені на виробництво кормових культур, мали стабільний негативний приріст, на це має значний вплив зниження виробництва продукції тваринництва. Так до 2019 року даний показник становив 1725 тис. га, з них: коренеплоди кормові — 192 тис. га; кукурудза кормова — 242 тис. га; трави однорічні — 312 тис. га; трави багаторічні — 921 тис. га.

Варто зазначити, що впродовж останніх років значно зросло вирощування зернових і зернобобових культур, а також соняшника на **Черкащині**. Зокрема, у 2019 році виробництво зернових і зернобобових культур, у порівнянні до 2018 року, зросло на 4,29 % і становила 685,10 тис. га. У 2015 році даний показник становив 646,90 тис. грн. Виробництво цукрового фабричного буряка становило 9,60 тис. га у 2019 році, що значно менше за обсягами у порівнянні до 2012 року (31,90 тис. га). Вирощування соняшнику також мало стабільну позитивну динаміку, проте впродовж 2018-2019 років площі посіву даної сільськогосподарської продукції на Черкащині знижувалась. У 2017 році площі посіву становили 204,7 тис. га, у 2019 році показник знизився до 201,3 тис. га.

Варто зазначити, що досить велика частка сільськогосподарських культур виснажує землю, тому досить важливо дотримуватися певних умов у посівах задля забезпечення уникнення деградації ґрунтів. Оскільки щороку близько 24 млрд тонн родючого ґрунту втрачається внаслідок ерозії, на таку ситуацію впливає нераціональне його використання. Відновити земельні ресурси

досить складно та займає не лиш витрат часу, а й матеріальних витрат.

За науковими дослідженнями, одними із основних причин втрати родючості ґрунту є:

- використання великих обсягів мінеральних добрив;
- мала кількість органічних добрив;
- значна кількість сільськогосподарських культур, що вирощуються в Україні — це культури, що виснажують землю;
- досить велика частка підприємців сажає на одному полі різноманітні сільськогосподарські культури, що забирають вдвічі більше поживних речовин;
- обробіток землі важкою технікою, що ущільнює ґрунти.

Так, упродовж 2012-2019 років загальна частка мінеральних добрив, що були внесені під урожай, динамічно зростала. За даними державної служби статистики, порівнюючи 2012 та 2019 роки, даний показник збільшився більше ніж у 2 рази. Зниження загального обсягу мінеральних добрив, що були внесені під урожай, сталося лише у 2019 році, тоді, порівнюючи з попереднім роком, загальний обсяг становив на 0,4 % менше ніж у 2018 році, тобто 2142,5 тис. тонн. Загальна кількість органічних добрив, що були внесені під урожай, також зросли, проте, у порівнянні до 2012 року, всього на 4,7 %. Негативний приріст даного показника можна побачити у 2016 році, тоді загальний обсяг органічних добрив, що були внесені під урожай, зменшились на 499,8 тис. тонн, а у 2019 році — на 244,9 тис. тонн. Варто зазначити, що обсяги органічних добрив значно більші ніж мінеральних, оскільки задля досягнення очікуваного ефекту потрібні різні пропорції даних добрив на 1 га землі.

Аналізуючи удобрену площу мінеральними добривами можна побачити, що протягом 2012-2019 років обсяги землі значно зросли, абсолютний приріст становить +3755,9 тис. га або ж 29,8 %. Впродовж аналізованих років тенденція до зменшення відбувалася лише у 2018 році — на 2,4 %. Загальна площа удобрених земель органічними добривами у співвідношенні до мінеральних у 2019 році становить 21:1. Станом на 2019 рік даний показник становив 772,5 тис. га, що на 367 тис. га менше ніж у 2012 році. У табл. 1. подано загальну кількість добрив, що були внесені під сільськогосподарські культури у 2012 та 2019 роках.

Зосереджуючи увагу на Черкаській області, можна побачити таку ж саму тенденцію: більшість сільськогосподарських товаровиробників використовують саме мінеральні добрива. Так, у 2019 році під посіви сільськогосподарських культур було внесено

1053559,54 ц на 792833,92 га сільськогосподарських угідь. Тоді коли загальний обсяг унесених органічних добрив становив 1133943 ц. на 79589,62 га. Варто зазначити, що порівнюючи всю Україну, показники використання мінеральних добрив на Черкащині значно нижчі ніж у інших областях.

Таблиця 1

**ВНЕСЕННЯ ДОБРИВ ПІД СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КУЛЬТУРИ
У 2012 ТА 2019 РОКАХ В УКРАЇНІ**

Показники	2012		2019	
	Мінеральні добрива	Органічні добрива	Мінеральні добрива	Органічні добрива
Унесено під урожай, тис. т	1064,2	9963,6	2142,5	10429,8
Унесено під посіви сільськогосподарських культур, тис. т	1060,6	9874,1	2138,5	10405,7
Удобрена площа, тис. га	12614,2	405,5	16370,1	772,5
Частка удобреної площі, %	70	2,2	91	4,3
Унесено на 1 га, кг:				
удобреної площі	84	24,4	131	13,4
посівної площі	58	0,5	119	0,6

Джерело: опрацьовано автором на основі [1–2]

Внесення добрив під сільськогосподарські культури досить важливе задля забезпечення зниження темпів виснаження ґрунтів. Вирощування продукції рослинництва виснажує землю та забирає із родючих земельних ресурсів практично всі поживні речовини, а також, задля підвищення рівня урожайності сільськогосподарських культур, досить важливим є постійне забезпечення рослин мінералами та органічними речовинами.

Раніше відновлення ґрунту відбувалося природним чином, проте, зі збільшенням обсягів виробництва, темпи автоматичного відновлення значно знизились. Саме тому, задля створення сприятливим умов для сільськогосподарського виробництва досить велика кількість підприємств використовує добрива. Крім того, якщо їх вносити щорічно, то можна побачити, що негативна

тенденція може стати мінімальною або ж взагалі зникнути. Проте внаслідок перевищення або ж неправильного застосування мінеральних добрив ґрунт, що раніше був родючим, може стати непридатним для застосування його у сільськогосподарському виробництві. Аналізуючи дані за 2012–2019 рік, важливо відмітити, що найбільш популярними добривами в українському господарстві є мінеральні добрива. [1]

На зниження родючості ґрунтів значно впливають і культури, що вирощують за землях. Зокрема, за дослідженнями вчених одними із сільськогосподарських культур, що забирають поживні речовини із землі є кукурудза та ріпак.

Зокрема, за дослідженнями фірми «Альгопіль» найпоширенішою культурою, що виснажує землю на українських землях, є кукурудза, зокрема вона виносить із ґрунту азоту близько 106,06 кг / га, це найвищий показник із сільськогосподарських культур, наступним є ріпак — 92,29 кг / га. При вирощуванні кукурудзи, із землі споживається близько 37, 71 кг / га фосфору та 99,02 кг / га калію. Наступним за рівнем виснаження землі є ріпак, проте вирощування даної продукції не є популярною в Україні.

На рис. 3 відображено, що соняшник є лідером по винесенні калію із ґрунту, зокрема при його вирощуванні споживається близько 178, 83 кг / га, для порівняння, на другому місці йде кукурудза, її показник становить всього 99,02 кг /га.

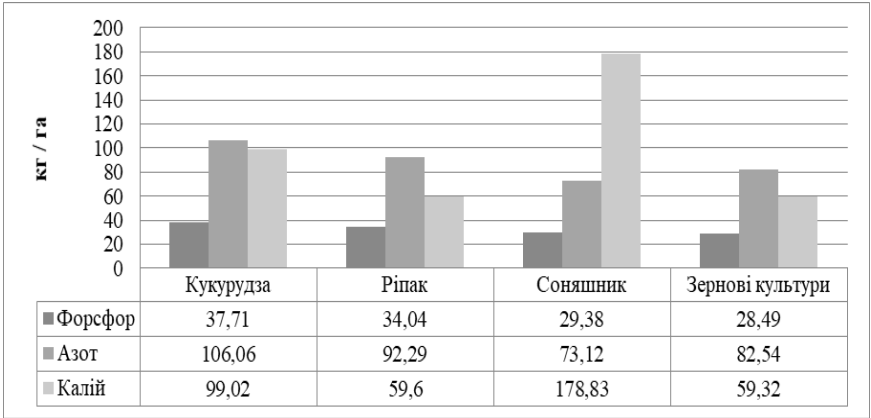

Рис. 3. Культури, що найбільше виснажують землі сільськогосподарського призначення

Джерело: розроблено автором на основі [4]

Потрібно пам'ятати, що без постійного наповнення до землі основних елементів живлення, що були винесені урожаєм, родючість ґрунту буде постійно падати. Варто зазначити, що водоспоживання сільськогосподарськими культурами має також досить великий вплив на деградацію ґрунтів. Зокрема, однією із найпопулярніших культур, що виробляють в Україні, та які споживають найбільше вологи є кукурудза, соняшник та ріпак, а найменшу кількість — ячмінь. Так, водний режим після виробництва кукурудзи та соняшнику може оновитися у степовій зоні лише протягом 2–3 років.

Одним із основних факторів раціонального використання земельних ресурсів є запобігання ущільнення ґрунтів. Внаслідок ущільнення ґрунтів створюються несприятливі умови для вирощування сільськогосподарських культур, зокрема:

- знижується можливість проникання коренів рослин у ґрунт;
- ґрунти перезаряджаються набагато повільніше;
- зменшення повітряного простору в ґрунтах несе в собі зменшення кількості вологості;

- ущільнений ґрунт створює передумови для збільшення витрат енергії та ресурсів задля здійснення діяльності на його площі. Так ущільнені ґрунти сприяли збільшенню витрат енергії у 10–16 разів, що необхідна за низької швидкості, а також 4–8-кратний приріст при умові високої швидкості;

- нерівномірність сходів рослин;
- зниження росту та розвитку кореневої системи рослин.

На ущільнення ґрунтів значно впливає обробіток сільськогосподарських угідь. Так, безперервна оранка на одній і тій же глибині призводить до ущільнення ґрунтів. Варто зазначити, що на правильний обробіток землі також впливає техніка, яку використовують у процесі діяльності. Зокрема досить важлива постійна модернізація технічного обладнання задля уникнення проблем із постійною деградацією ґрунтів [5].

Загалом, протягом 2012–2019 років можна побачити негативну тенденцію обсягів сільськогосподарської техніки, що використовують для виробництва. Зокрема, загальний обсяг тракторів знижувався починаючи від 2012 до 2015 року. За даний період показник знизився на 14,7 %, така тенденція пов'язана із покращенням продуктивності сільськогосподарської техніки у зв'язку із модернізацією. Варто зазначити, що на зменшення загальної кількості тракторів впливає і зменшення потреби діяльності даної техніки через зниження діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Позитивний приріст можна помітити лише у

2016 та 2019 роках, тоді коли загальна кількість тракторів зросла на 4,8 тис. шт., та на 1,8 тис. шт. відповідно.

Схожа динаміка спостерігається і з зернозбиральними комбайнами, у порівнянні до 2012 року, у 2019 році загальний обсяг зменшився на 5,5 тис. шт і складає 26,5 тис. шт. Кількість укордзобиральних комбайнів також стабільно зменшуватися впродовж 2012–2016 років, даний показник зменшився від 2,1 тис. шт до 1,5 тис. шт у 2016 році й до 2019 році не змінювалась. Зменшилась і кількість картоплезбиральних комбайнів, зокрема, станом на 2012 рік загальний обсяг даної техніки становив 1,6 тис. шт, у 2015 році — на 0,4 тис. шт менше ніж у 2012 році, а у 2019 році показник знизився до 1 тис. шт. Протягом аналізованих років зменшилась на 2 тис. шт й комбайни/ машини бурякозбиральні, а загальна комбайнів льонозбиральних у 2019 році становила 0,1 тис. шт, що на 0,2 тис. шт менше ніж у 2012 році.

Внаслідок постійного удосконалення техніки склалася ситуація, що одна одиниця може замінити використання кількох. Тобто, варто купити один якісний трактор, який зможе замінити кілька одиниць устарівшої техніки. Так, аналізуючи 2019 рік можна побачити, що загальна кількість тракторів, що надійшла на підприємства, перевищувала обсяги вибулих на 21,7 %. Даний показник вказує на часткове оновлення матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Внаслідок збільшення потужності сучасних тракторів зросла й кількість купівлі плугів (3469 шт), культиваторів (4340 шт), розкидачів гною і добрив (2287 шт), причепів та напівпричепів (4213 шт), у той час коли вибуло 1946 шт, 3212 шт., 1051 шт, 2657 шт відповідно.

Задля підвищення родючості ґрунтів досить велика кількість сільськогосподарських товаровиробників розпочали оновлювати матеріально-технічне забезпечення, яке перешкоджає оновленню поживних речовин у ґрунтів. Так, для прикладу на Черкащині станом на кінець 2019 року загальна кількість матеріально-технічного забезпечення зросло.

Внаслідок науково-технологічного процесу, у сільськогосподарську виробництві з кожним роком збільшується автоматизація, що можна побачити в таблиці.

Через постійне удосконалення техніки, загальна її кількість, що потрібна на підприємстві, постійно зменшується, основним фактором даного явища є приріст потужності технічних засобів, унаслідок чого підвищується продуктивність праці.

Так, у 2019 році загальний обсяг купівлі техніки та запчастин становив 209133 штук, що на 22831 штук більше ніж у 2017 році.

Зменшилась і купівля нафтопродуктів, проте не в значній мірі, у 2019 році показник становив 1558 тис. тонн, у 2018 році показник складав 1558,5 тис. тонн. Спостерігається негативна тенденція й обсягів купівлі посадкового матеріалу (насіння), у 2017 році показник становив 1086,4 тонн, що на 21,6 % більше ніж у 2019 році.

Така тенденція зумовлена бажанням сільськогосподарських виробників зменшити витрати ресурсів і виробництво товару, а також мінімізувати витрати самої продукції внаслідок застарілої техніки.

Так, внаслідок досить далекого розміщення сільськогосподарських угідь досить вадливим засобом для перевезення робітників стали вантажопасажирські автомобілі. А також оновлення вантажних автомобілів. На це значний вплив має бажання виробників зменшити загальну кількість перевезень сільськогосподарських культур. До прикладу, стандартна фура, що складається із тягача та напівприцепу, може перевезти за один раз лише 22 тонни. Враховуючи те, що за ПДР України, а саме в пункті 22,5, загальна маса повинна не перевищувати 38 т., а габарити стандартного тягача із напівприцепом становить 13,6х2,5х2,7 (довжина, ширина, висота), можна підвести підрахунки.

Загальна вага тягача становить близько 7,5 тонн, така сама вага і в напівпричепі. Тобто загальна маса вантажного автомобіля становить 15 тонн, а загальна маса, що може перевести фура, становить близько 23 тонн [5] Так, ГАЗон може за один раз перевезти всього 3,5 тонн.

На рис. 4 можна побачити збільшення кількості комбайнів і зернозбиральних машин (кількість, що надійшла, перевищує кількість вибулих на 237 шт). Проте спостерігається негативна тенденція у наявності такої техніки, як льонозбиральних (вибуло 9 шт), бурякозбиральних мانیш (вибуло 125 шт) і комбайнів внаслідок зниження виробництва даної продукції, а також кукурудзозбиральних комбайнів (вибуло 107 шт) унаслідок переходу від їх використання до використання зернозбиральних комбайнів із кукурудзяними жатками. Даний спосіб збирання кукурудзи стає все популярнішим через зменшення затрат праці практично у 2 рази, а також мінімізація витрат енергетичних ресурсів на 25 %.

Збільшилась і кількість техніки для післяурожайних робіт, а саме молотарки, зерноочисні машини, сортувальні і калібрувальні машини і механізми, зокрема у 2019 році надійшло до підприємств 1716, а вибуло 652 шт. На таку динаміку впливає збільшення роботизації сільськогосподарської діяльності.

Рис. 4. Рух техніки на сільськогосподарських підприємствах впродовж 2019 року

Джерело: складено автором на основі [4]

На забезпечення раціонального використання земельних ресурсів, що призначені для сільськогосподарського виробництва, значний вплив має сівозміна. На жаль, впродовж останніх років, унаслідок бажання виробників збільшити свій прибуток, даний пункт не дотримується, що підвищує рівень деградації ґрунтів.

Зокрема, станом на 2019 рік, у структурі переважної частини сільськогосподарських підприємств кукурудза становить близько 50 %, соняшник — близько 30–40 %, пшениця — 15 %, а ріпак займає менше 10 %. Всі інші культури займають досить низьку частку у структурі сівозміни та мають значну залежність від цін на ринку. Коли ціна зростає на сою — її відразу сіють, коли є прибуток від гороху — зростає обсяг виробництва даного товару. Саме тому, внаслідок зниження цін на певну сільськогосподарські культури, переважна кількість підприємств нехтують правилами сівозміни та зумовлюють належні умови для активнішого зниження родючості землі [6].

Таким чином, варто зазначити, що основний ресурс сільськогосподарського виробництва, а саме земля, використовується

неефективно. Нераціональне та неефективне використання земельних ресурсів у майбутньому приведе до деградації ґрунтів до такого рівня, що сільськогосподарське виробництво на території України стане неможливим.

Враховуючи наведені чинники, що впливають на ефективність використання земельних ресурсів для сільськогосподарського призначення, стає зрозуміло, що в сучасних реаліях раціональне застосування ґрунту є досить важливим для збереження родючості, а також запобігання деградації ґрунтів. Саме тому важливо підвищити охорону ґрунтів застосуванням низки правових, організаційних та технологічних заходів, зокрема стимулювати обізнаність сільськогосподарських виробників, а також сприяти їх дотримання ґрунтозахисних технологій.

Література

1. Національна доповідь. Цілі сталого розвитку України. URL: [https://menr.gov.ua/files/docs/Національна %20доповідь %20ЦСР %20України липень %202017 %20ukr.pdf](https://menr.gov.ua/files/docs/Національна%20доповідь%20ЦСР%20України%20липень%202017%20ukr.pdf).
2. Федерація органічного руху України: URL: [http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-45-25 %3Fshowall %3D1](http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-45-25%3Fshowall%3D1)
3. В Україні скоротилися площі сертифікованих органічних угідь. URL : [https://agrarii-razom.com.ua/news-agro/ v-ukraini-skorotilisya-ploshi-sertifikovanih-organichnih-ugid](https://agrarii-razom.com.ua/news-agro/v-ukraini-skorotilisya-ploshi-sertifikovanih-organichnih-ugid).
4. Мельник Л.Г. «Зелена» економіка (досвід ЄС і практика України у світлі III і IV промислових революцій): підручник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2018. 463 с.
5. Ilchuk M M, Konoval I.A, Radko V.I, Yevtushenko V.D. Competitiveness of cattle breeding products increase. Vienna, Austria : East West, 2017. 294 p.
6. Maslak A. The status and prospects of the organic agricultural products market in Ukraine. Baltic Journal of Economic Studies. 2017. Vol. 3. No. 2. Pp. 81–85.

References

1. Nacionalna dopovid. Cili stalogo rozvytku Ukrayiny [National report. Sustainable Development Goals of Ukraine]. URL: [https://menr.gov.ua/files/docs/Nacional'na %20dopovid' %20CzSR %20Ukrayiny' _ly'pen' %202017 %20ukr.p df](https://menr.gov.ua/files/docs/Nacional'na%20dopovid'%20CzSR%20Ukrayiny'_ly'pen'%202017%20ukr.pdf) [in Ukrainian].
2. Federaciya organichnogo ruxu Ukrayiny [Federation of Organic Movement of Ukraine]; URL: [http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-45-25 %3F showall %3D1](http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-45-25%3Fshowall%3D1) [in Ukrainian].

3. V Ukraini skorotylysia ploschi sertyfikovanykh organichnykh ugid [In Ukraine, the area of certified organic lands has decreased]. (2019). Retrieved from: <https://agrariirazom.com.ua/news-agro/v-ukraini-skorotilisya-ploshisertifikovanih-organichnih-ugid> [In Ukrainian].

4. Melnyk, L.H. (2018). «Zelena» ekonomika (dosvid YeS i praktyka Ukrainy u svitli III i IV promyslovykh revoliutsii) [«Green» economy (EU experience and Ukrainian practice in the light of III and IV industrial revolutions)]. Sumy: VTD «Universytetska knyga» [In Ukrainian].

5. Ilchuk, M.M., Konoval, I.A., Radko, V.I. & Yevtushenko, V.D. (2017) Competitiveness of cattle breeding products increase. East West. [in English].

6. Maslak, A. (2017), The status and prospects of the organic agricultural products market in Ukraine. Baltic Journal of Economic Studies, vol. 3, no. 2, pp. 81–85.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2021 р

УДК: 331.1

JEL Classification M54

DOI 10.33111/EE.2021.47.ChukhraievaN_TsyhanovaK

N. Chukhraieva

*PhD in Economics, Associate
Professor of the
Department of Business-Economics
and Entrepreneurship
SHEE «Kyiv National Economic Uni
versity named after Vadym Hetman»
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1537-4841>*

Н.М. Чухраєва

*к.е.н., доцент кафедри бізнес-
економіки та підприємництва
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені
Вадима Гетьмана»*

K. Tsyhanova

*student of Economics and
Management
SHEE «Kyiv National Economic Uni
versity named after Vadym Hetman»*

К.В. Циганова

*студентка VI курсу факультету
економіки та управління ДВНЗ
«Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4677-1823>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ У ДОСЯГНЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

АНОТАЦІЯ. Для сучасної компанії успішність її діяльності знаходиться під впливом ефективності та якості підготовки її робітників, а з цього випливає залежність від людських ресурсів результатів